

Objektivitātes princips bērnu un vecāku tiesiskajās attiecībās un ar to saistītā problemātika

Edmunds Freimanis

*Rīgas Stradiņa universitāte,
doktora studiju programma "Juridiskās zinātnes", Latvija*

Ievads. Saskaņā ar Satversmes 110. pantu valsts aizsargā un atbalsta laulību – savienību starp vīrieti un sievieti, ģimeni, vecāku un bērna tiesības. Valsts īpaši palīdz bērniem invalīdiem, bērniem, kas palikuši bez vecāku gādības vai cietuši no varmācības. Savukārt bērnu tiesību aizsardzību valsts nodrošina ar institūciju darbību, piemēram, Bērnu tiesību aizsardzības inspekciju, policiju, bāriņtiesu, tiesas palīdzību.

Veicot tiesu prakses izpēti, jāsecina, ka valsts institūcijas, piemēram, bāriņtiesas, lemjot jautājumus bērnu tiesību un interešu aizsardzības jomā, bieži pieņemušas lēmumus, kuri tieši pretēji – neveic bērnu interešu aizstāvību, kā arī pārkāpj personas (vecāku) tiesības uz ģimeni, konkrēti, pilnvērtīgi veikt savu bērnu aizgādību (aprūpi). Kā pierādījumi institūciju prettiesisku lēmumu pieņemšanai jāņem vērā tiesu spriedumi, ar kuriem atcelti institūciju lēmumi.

Savukārt saskaņā ar Administratīvā procesa likumu iestāde, pieņemot lēmumus, ievēro objektivitāti, iestādei jāizvērtē visi lietā esošie pierādījumi, apstākļi u. c. No tiesu prakses secināms, ka iestāžu pieņemto lēmumu atcelšanas iemesls bijis lietu izskatīšana, objektīvi neizvērtējot visus apstākļus, pieļaujot kļūdainus apsvērumus, bieži vien vadoties no subjektīviem uzskatiem vai priekšstatiem.

Objektivitātes principa ievērošanas problemātiku norāda apstākļi, kad bērnu un vecāku tiesisko attiecību aspektā nav konkrētu tiesību normu, kurās būtu tieši norādīti apstākļi, pazīmes, kuru esamības gadījumos jāveic bērnu vai vecāku tiesību ierobežošana un interešu aizstāvēšana.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir konstatēt problemātiku objektivitātes principa pārkāpšanas aspektā bērnu un vecāku tiesiskajās attiecībās. Darbā izmantota juridisko tekstu un literatūras analīze, kā arī tiesu prakses analīze.

Rezultāti. No tiesu spriedumiem konstatējams, ka bāriņtiesas attiecībā uz vienu vai abiem vecākiem pieņemušas nelabvēlīgus lēmumus par bērna ikdienas aizgādības tiesību pārtraukšanu (līdz 2012. gada 31. decembrim – bērna aprūpes tiesību atņemšana). Savukārt bērna vecāki pārsūdzējuši tiesā bāriņtiesu pieņemtos nelabvēlīgus lēmumus; tiesas tos ir atcēlušas vai uzlikušas bāriņtiesai pienākumu pieņemt personai labvēlīgu lēmumu.

Civillikuma 203. pants nosaka bāriņtiesai tiesības pārtraukt vecākam aizgādības tiesības uz bērnu šajā pantā minētajos gadījumos. Tomēr šajā tiesību normā konstatēti trūkumi, tādēļ bāriņtiesa varētu pieņemt attiecīgus lēmumus, pārkāpjot objektivitātes principu, vadoties no subjektīviem uzskatiem un izdarot kļūdainus secinājumus.

Labklājības ministrijā izstrādātajos metodiskajos ieteikumos bāriņtiesām par bērna aprūpes tiesību atņemšanu norādīti uzdevumi, kuri jāveic, lai konstatētu Civillikuma 203. pantā minētos apstākļus, tomēr metodiskajiem ieteikumiem nav likuma spēka, lai tie būtu obligāti saistoši bāriņtiesām.

Secinājumi. Tiesību normās nav noteikti konkrēti norādījumi, kādos apstākļos ierobežojamas vecāku tiesības uz bērna aizgādības realizēšanu.

Tiesību normu nepilnību dēļ iespējama iestāžu nelabvēlīgu lēmumu pieņemšana, vadoties no subjektīviem uzskatiem, priekšstatiem, pārkāpjot objektivitātes principu.

Nepieciešamas tiesību normas, kurās tiktu noteikta veicamo pasākumu secība, pazīmes, bērna vecāku un bāriņtiesas sadarbības rezultātā veicamie pasākumi, pirms tiek pieņemti lēmumi par vecāku tiesību ierobežošānu uz bērnu aizgādības realizēšanu.